

Televizija Slovenija je 29. marca predvajala dokumentarno oddajo o Angeli Vode. Še najboljši opis oddaje je pocukrana limonada. Res je, da je bil dokumentarec posnet leta 1993, to je pred izidom knjige Angela Vode Skriti spomin, Nova revija, 2004. Res pa je tudi, da bi po izidu knjige omenjeni dokumentarec sodil le še v arhiv RTVS, ne pa da ga predvajajo v najbolj gledanem času.

Vprašanje, ki se vsiljuje samo po sebi, je, ali je bil mogoče pravi namen dokumentarca ta, da se ublaži ali izniči vpliv knjige Angele Vode Skriti spomin, ki je doživela izreden odmev. Povedati je treba, da dokumentarec RTVS o Angeli Vode ne zamolči ničesar. Vse je omenjeno:

Pravo resnico o Angeli Vode je prinesla šele njena knjiga Skriti spomin.

torica mnogih člankov in knjig ter aktivna v političnem dogajanju. Leta 1939 je bila zaradi nasprotovanja nemško-sovjetskemu paktu izključena iz KPS. Med okupacijo je le delno sodelovala v OF, leta 1942 je zaradi streljanja talcev na lastno pest organizirala peticijo Mussoliniju in zbrala več kot 2.000 podpisov žensk, vendar so komunisti peticijo zaplenili. Leta 1943 so jo Italijani za kratek čas zaprli, leta 1944 jo je nemška policija poslala v Ravensbrück, odpuščena je bila po posredovanju nemškega znanca, za kar jo je Udba kasneje zasliševala. Leta 1947 je bila obsojena na Nagodetovem procesu ter zaprta v Begunjah in potem v Rajhenburgu, leta 1953 je bila pomiloščena. Pisala je anonimne sestavke za otroška glasila, prevajala, leta 1958 je pridobila državljske pravice, Zveza borcev ji je zavrnila prošnjo za članstvo v sekciji internirancev, pisala je, a ji ničesar niso objavili. Leta 1968 je dobila potni list in med drugim obiskala Hildegardo Hahn, svojo prijateljico iz zaporov, obsojeno

Pocukrani dokumentarec

članstvo Vodetove v KPS, njena izključitev iz KPS, potem ko se je uprla podpori pakta Ribbentrop-Stalin leta 1939, čas, ki ga je prebila v taborišču Ravensbrück, povojna obsodba na Nagodetovem procesu in zapor v Begunjah in Rajhenburgu, nato pa izničenje njene osebnosti s strani oblasti do njene smrti. Vendar dokumentarec to zgodbo predstavlja le kot pocukrano ozadje glavne zgodbe, ki je predstavitev dela Vodetove kot slovenske borke za pravice žensk ob boku s francoskimi in angleškimi sufražetkami. In v tem je manipulacija.

Občutek groze

Vodetova se je zavzemala in bojevala za pravice žensk, pri čemer zavzema mogoče najbolj vidno mesto med Slovenkami. Vendar pa, kot je razvidno iz njenega Skritega spomina, prava vsebina njene življenja ni bila boj za ženske pravice, ki ga je opravljala z veseljem,

ampak boj za svobodno mišljenje, kar ji je prineslo tragično usodo.

Pocukrani dokumentarec – pocukran tudi zato, ker me sploh ni pretresel – malo žalosti, malo veselja, malo zaporov, malo svobode in malo zavijanja muzike, enako kot vrsta drugih limonadnih oddaj, kar je v popolnem nasprotju s pričevanjem v knjigi Skriti spomin. Knjigo sem namreč bral z večjim občutkom groze kot kadar koli katero koli drugo, vstevši gulaške in golotoške zgodbe. Pri branju sem jo večkrat odložil, ker nisem mogel brati naprej. Razlika med pocukranim dokumentarcem o Angeli Vode in knjigo Skriti spomin je tolikšna, da se da razložiti le z namerno manipulacijo prenoviteljskih botrov RTVS.

Pokončno skozi viharje

Ta komentar ni recenzija Skritega spomina. To lahko naredi le nekdo, ki je primerno li-

terarno izobražen. Napisal bom nekaj svojih opažanj. Angela Vode je postala članica KPS leta 1922. Bila je učiteljica, izobrazila se je za poučevanje manj nadarjenih in motenih otrok, bila je aktivna v gibanju za pravice žensk, udeležila se je svetovnega kongresa feministk v Berlinu leta 1929, bila je urednica in av-

Angela Vode v disidentskih letih

na dachavskem procesu. Leta 1971 je dokončala svoje skrite spomine in jih skrila v nekem župnišču. Z nečakom Spindlerjem, ki je živel v Ameriki, se je dogovorila, da jih izdajo po njeni smrti. Leta 1984 je v Novi reviji po 40 letih objavljen njen intervju, pripravila ga je Franca Buttolo. Leta 1985 je Angela Vode umrla. Leta 2004 je Nova revija izdala knjigo Angele Vode Skriti spomin, ki jo je uredila Alenka Puhar.

Poštena in dosledna

Angela Vode je bila prepričana levčarka in članica KPS. Bila je pa tudi, in to je ključno, moralno poštena in neizprosno dosledna, poleg tega je bila tudi zavedna Slovenka. Vendar KP, poštenost, doslednost in nacionalna zavest ne gredo skupaj. Oseba, ki se znajde v tej konstelaciji, se prej ali slej znajde tudi v konfliktnem položaju. To vemo iz mnogih drugih primerov in z Angelo Vode ni bilo nič drugače. Zanj je bil usoden pakt

Hitler-Stalin, ki se mu je z vsemi silami uprla. Linija KPS je bila drugačija in v svojih spominih pravi:

“Takoj ko je bil sklenjen pakt Hitler-Stalin, so nas (naši) opozorili, da je vsa protihitlerjanska propaganda prepovedana. V duhu navodil kominterne so celo zagovarjali Nemčijo, češ da se samo brani pred zahodnimi imperialisti.” Sledil je pogovor med Angelo Vode in takratnim vodilnim komunistom. Vodilni komunist: “Parola je proti imperialistični vojski, ki jo netijo zahodni kapitalisti, zlasti Angleži /ti so bili takrat že v vojni z Nemčijo, op. /, zato je treba nastopati proti njim.” Angela Vode: “Tega ne razumem – nam, našemu narodu nikakor niso nevarni Angleži, pač pa Nemci, in to v takšni meri kot še nikdar. Danes je težnja ustvariti most do Jadrana pri Nemcih bolj v ospredju, kot je bila kdajkoli doslej. Hitler bo med drugimi postavil Stalinu tudi to zahtevo. In bojim se, da nas bo Stalin žrtvoval...” Vodilni komunist: “Možno je, da bo prišlo do tega, da nas bo Stalin žrtvoval, če je to v korist svetovnemu proletariatu.”

“Naj pocrkajo ...”

Nato je Angelo Vode zasliševal vrh takratne slovenske KPS in jo izključil iz partije, ker ni hotela nastopati proti Angležem in zagovarjati nacistov. (Namenoma ne omenjam imen takratnih vodij KPS, ti so imenovani in citirani v njenih spominih. Med njimi so narodni heroji in osebnosti, katerih spomeniki še zdaj stoje v Ljubljani.) Sodelovanja Angele Vode s KPS je bilo s tem konec. Imela je še stike z OF, predvsem kar se tiče pomoči pregnancem in internirancem. Iz tega obdobja je zanimiv njen naslednji spomin: “Nekega dne smo dobili obvestilo, da bo v taborišču Treviso v kratkem rodilo okoli 30 žensk, a nimajo nobenega perila za novorojenčke. Drago je šel k Souvanu /ljubljski trgovec, ki je podpiral OF, po vojni je bil maltretiran, op. /, ki mu je dal dve bali flanele za plenice. Takoj smo jih razrezali in poslali na določen naslov. Ko je pošiljka že odšla, je pridrvela aktivistka S.: ‘Vi ste vzeli pri Souvanu blago, ki je bilo namenjeno za OF, kje ga imate?’ Ko smo povedali, kako in kaj, se je zadrla: ‘Naj pocrkajo, saj niso naše!’”

Angela Vode v visoki starosti

Angela Vode piše tudi o delitvi Slovencev na dobre in na izdajalce, ki jo je zaradi cilja revolucije in državljanske vojne namenoma ustvarjala KPS. Med drugim pravi: “Tako so za Ehrlicha ljudje vedeli, da je rešil iz zapore Kidriča, ki ga je dal zdaj ustreliti. In so podvomili: ali je mogoče, da so vsi ljudje razen komunistov izdajalci ...”

“Večina iz sokolskih vrst se je odločila za ‘plave’. To je bila s človeškega in moralnega stališča najbolj pozitivna skupina, njeni člani so bili pošteni v medsebojnih odnosih in zdelo se mi je, da so do nasprotnikov človeški, kar se o obeh skrajnih strujah ne more trditi ...” (Kot vemo, so “plavi” končali v Grčaricah in potem na “sodnem procesu” jeseni 1943 v Kočevju, po katerem so jih vse pobili. Ta “proces” nekateri prenovitelji označujejo kot začetek povojne sodne oblasti – in v nekem smislu imajo prav, op.)

Sadizem komunistov

Sledila je aretacija in Angelo Vode so poslali v Ravensbrück. Po vrnitvi in po koncu vojne je bila leta 1947 obsojena na Nagodetovem procesu in zaprta v Begunjah in potem v Rajhenburgu. Njen upor proti KPS leta 1939 ni bil pozabljen, nacistično taborišče ni bilo dovolj, zdaj je bil na vrsti socialistični zapor. O njem Angela Vode piše takole: “Ko sem prišla v Rajhenburg, sem pričakovala, da bodo kotle z zajtrkom prinesli vsaj do celic... toda nagnali so nas na majhno grajsko dvorišče... a nikjer nismo imele prostora, kamor bi položile skodelico... zato smo počenile v sneg, menazko s kavo položile na tla, nadrobile noter kruha in jedle s tal... jedle smo res kakor psi, iz prav take posode in prav tako s tal, čisto pokritih z

blatom ...” Ne samo da KPS uničuje in mrcvari vse razredne sovražnike, pri tem je izrazito vidna tudi nota sadizma. Zgornji navedek je seveda le eden od mnogih primerov (da ne omenjam spominov drugih zapornikov) in iz spominov Angele Vode je jasno, da je za ta sadistična izživljanja poleg drugih akterjev vedel tudi vrh KPS. Postavlja se vprašanje psihološkega in psihiatričnega stanja takratnih voditeljev KPS, na kar seveda ob tem času še ni odgovora. Ni pa dvoma, da sta si v tem sadizmu nacizem in komunizem popolnoma enaka kljub argumentom prenoviteljsko-marksističnih teoretikov, da ju ne moremo enačiti.

Internacionalni “interesi”

Proti koncu svojih spominov Angela Vode opazi in napiše tudi tole: “Posledica takšnega stanja je nemoteno bogatenje vodilnega kadra. Število socialističnih milijonarjev se stalno večja. Ogromna premoženja predstavljajo naložbe v tujih bankah... razslojevanje naše socialistične družbe postaja vedno bolj pereč političen problem...” To je napisala okoli leta 1970, sliši pa se, kot da bi bilo napisano po osamosvojitvi, v letih vladavine LDS in ZLSD. Prenovljeni komunisti zatrjujejo, da so oni začeli s tranzicijo k demokraciji že takoj po koncu vojne. Če pod tem razumemo nemoteno bogatenje vodilnega kadra, stalnega večanja števila socialističnih milijonarjev in ogromnega premoženja, naloženega v tujini, jim je treba dati prav. Iz knjige Skriti spomin sta raz-

vidni dve temeljni dejstvi. Prvo je zajeto v citatu, navedenem v knjigi: “Partija pozna samo en zločin: odklon od njene linije, in samo eno kazen: smrt.” (Artur Köstler, Sončni mrk) Drugo dejstvo pa je, da je KPS vedno postavljala partijske internacionalne interese pred slovenske nacionalne interese. To je jasno razvidno iz spominov Angele Vode. Potrditev tega najdemo tudi v intervjuju Janeza Stanovnika, ki ga je imel leta 2004 po predvajanju dokumentarne oddaje novinarja RTVS Jožeta Možine o zamolčanih vojnih žrtvah. Stanovnik je med drugim dejal, da je po njegovem mišljenju Kardelj postavljajl internacionalne partijske interese pred slovenske nacionalne interese. To je bila dosledna politika KPS pred drugo svetovno vojno, med njo in po njej, po osamosvojitvi in karakterizira politiko prenovljenih političnih strank še danes.

Prvo dejstvo – notranje politične čistke v KPS in njeni ekvivalenti v njenih sedanjih naslednicah – ni naš problem. Drugo dejstvo – prioriteta internacionalnih partijskih interesov pred slovenskimi nacionalnimi interesi s strani prenoviteljskih strank – pa je naš problem. V tem so slovenski prenovljenci edini v Evropi. Za vzgled bi si morali vzeti italijanske levičarske prenovljence, ki soglasno nastopajo z desničarskimi prenovljenci, kadar gre za italijanske nacionalne interese, vključno s tem, da vsem Slovcem nartijo krivdo za fojbe. Kdor in gledal pocukranega dokumentarca RTVS o Angeli Vode, ni zamudil ničesar. Kdor pa ne bo prebral knjige Angele Vode Skriti spomin, bo zamudil zelo veliko. **Mag. Andrej Aplenc**

